

Leraren Opleiding BeroepsOnderwijs

Opleidingsprofiel LOBO

Colofon

Redactie:

Houwen Gijs, Education Advisor (VVOB Suriname)

Samenwerkende organisaties:

VVOB – Education for Development

Artevelde Hogeschool (Gent, België):

Centrum voor Volwassenen Onderwijs -KISP (Gent, België)

Onderdirectoraat Beroepsonderwijs – Coördinatoren Beroepsonderwijs – MinOWC:

© 2019 VVOB vzw in samenwerking met het Ministerie Onderwijs, Wetenschap en Cultuur, Suriname en de Lerarenopleiding Beroepsonderwijs (LOBO)

Niets uit deze uitgave mag gebruikt worden voor commerciële doeleinden zonder schriftelijke toestemming van VVOB vzw. Bronvermelding is verplicht.

Voorwoord

Zoals geadviseerd in het door MinOWC opgestelde beroepsprofiel van de leerkracht, heeft de Lerarenopleiding Beroepsonderwijs (LOBO) het algemene beroepsprofiel verder ontwikkeld tot een opleidingsprofiel specifiek voor de leerkracht Lager Beroeps Onderwijs. Waar het algemeen beroepsprofiel zich richt op het basisonderwijs en Voortgezet Onderwijs Junioren in het algemeen, zijn in het LOBO-*opleidings*profiel de specifieke competenties voor de LBO-leerkracht uitgewerkt. Waar mogelijk is de formulering en de lijn van het algemene beroepsprofiel gevolgd, maar waar nodig is een aanpassing gedaan ten behoeve van de specifieke karakteristieken van de LBO-leerling en het beroepsonderwijs.

De uitwerking van deze competenties in verschillende beheersingsniveau's vormen gezamenlijk de eindtermen van de LOBO. Het opleidingsprofiel schrijft hiermee voor wat een LOBO-student moet kennen en kunnen voordat de student zijn LOBO-diploma behaald waarmee de bevoegdheid om als LBO-leerkracht te kunnen fungeren, wordt aangetoond. Het concreet beschrijven van deze competenties past in de competentiegerichte richting waarin LOBO zich ontwikkelt; het geeft inzicht in student én docent, wat de leerdoelen zijn en welke groei nog nodig is om een competente LBO-leerkracht te worden.

Het opleidingsprofiel is tot stand gekomen middels brede consultaties met lerarenopleiders, vakdocenten en pedagogen, het beroepsonderwijs, het onderdirectoraat Beroepsonderwijs van het MinOWC en het bedrijfsleven. In bijlage 1 zijn de verschillende workshops en sessies opgenomen die hebben geleid tot het huidige opleidingsprofiel met vermelding van de deelnemers en hun functie(s). In bijlage 2 zijn de verschillende competenties uitgewerkt op beheersingsniveau middels de E-V-A-methodiek. Niveau 1 toetst Elementaire kennis (E), Niveau 2 is Verbredend/Verdiepend (V) en Niveau 3 betreft Autonome toepassing (A) in de beroepspraktijk.

Het opleidingsprofiel vormt de basis voor de brede onderwijsvernieuwing om te komen tot een competentiegericht curriculum. Dit opleidingsprofiel is ook een belangrijk instrument om de interne kwaliteitszorg van LOBO te organiseren en systematisch de onderwijskwaliteit te monitoren. Het programma van VVOB richt zich met name op leerlinggericht lesgeven middels activerende didactiek, een positief klasklimaat en versterking van de vakdidactiek in het beroepsonderwijs.

Mw. M. Veldkamp
Directeur LOBO

Voorwoord	2
Inhoudsopgave	3
Visie LOBO	4
Competenties LBO-leerkracht	5
Didactisch handelen	7
Pedagogisch handelen	8
Vakinhoudelijke bekwaamheid	9
Organiseren	10
Vernieuwen.....	11
Samenwerken met collega's	12
Samenwerken met de omgeving	13
Omgaan met de thuissituatie.....	14
Reflecteren	15
Bijlage 1: Deelnemers in proces totstandkoming LOBO-opleidingsprofiel	
Bijlage 2: Opleidingsprofiel: uitwerking indicatoren op beheersingsniveau	

Visie LOBO

LOBO is een innovatieve en dynamische Lerarenopleiding voor het Beroepsonderwijs en leidt de student competentiegericht op via een werkveldgerichte integratie van relevante vakexpertise en vakdidactiek van hoog niveau. De Lerarenopleiding Beroepsonderwijs stimuleert de zelfsturing en de samenwerking van de student via individuele feedback en coaching. LOBO levert leerkrachten die kunnen inspelen op de verschillende behoeftes van de LBO-leerlingen, zodat deze goed worden voorbereid op zelfstandige deelname aan de arbeidsmarkt en de maatschappij.

Competenties LBO-Leerkracht

Onderstaande competenties komen overeen met het algemene beroepsprofiel voor de leerkracht, de specifieke omschrijving van de competentie is aangepast aan de context van het lager beroepsonderwijs. De specifieke omschrijving is gericht op de LOBO-afgestudeerde; het beschrijft wat een LOBO-student moet kennen en kunnen voordat deze gediplomeerd kan worden als startbekwame LBO-leerkracht.

Didactisch handelen

De LOBO-afgestudeerde realiseert een krachtige leeromgeving die gelijke kansen biedt aan elke LBO-leerling door gebruik te maken van activerende didactiek en passende onderwijsleermiddelen, afgestemd op de doelen van de leeractiviteit.

Pedagogisch handelen

De LOBO-afgestudeerde creëert middels de juiste pedagogische grondhouding een veilig leerklimaat, waarin LBO-leerlingen voortdurend gemotiveerd worden om actief te participeren in de school en aan de maatschappij.

Vakinhoudelijk bekwaam

De LOBO-afgestudeerde beschikt over de specifieke kennis, beroepsvaardigheden en – attitude om de vakinhoud op betekenisvolle wijze over te brengen op de LBO-leerling.

Organiseren

De LOBO-afgestudeerde is in staat om complexe activiteiten en leerprocessen in de klas, de praktijkruimte en in schoolverband planmatig te structureren en te managen.

Vernieuwen

De LOBO-afgestudeerde werkt voortdurend aan de eigen professionalisering om nieuwe inzichten en ontwikkelingen te integreren in de onderwijspraktijk.

Samenwerken met collega's

De LOBO-afgestudeerde werkt collegiaal samen met directie, leerkrachten en niet-onderwijsgevend personeel aan kwaliteitsborging van het onderwijs en de zorg voor de individuele leerling.

Samenwerken met de omgeving

De LOBO-afgestudeerde werkt samen met relevante personen, instanties en bedrijven voor het scheppen van een krachtige beroepsgerichte leeromgeving.

Omgaan met de thuissituatie

De LOBO-afgestudeerde nodigt ouders en verzorgers uit tot actieve ondersteuning van het leerproces om samen te werken aan de ontwikkeling van de LBO-leerling.

Reflecteren

De LOBO-afgestudeerde reflecteert systematisch op het eigen handelen en werkt gericht aan het verbeteren van het eigen functioneren.

Competentie indicatoren

Per competentie zijn een aantal specifieke indicatoren uitgewerkt, ter verduidelijking van de omschrijving. De specifieke indicatoren beschrijven het gedrag van een startbekwame leerkracht en vormen tevens de eindtermen waaraan moet worden voldaan voor het afronden van de Lerarenopleiding Beroepsonderwijs. In bijlage 2 zijn de competenties uitgewerkt tot leerdoelen op verschillende beheersingsniveau's. Samen vormen deze het opleidingsprofiel van LOBO.

Didactisch handelen

De LOBO-afgestudeerde realiseert een krachtige leeromgeving die gelijke kansen biedt aan elke LBO-leerling door gebruik te maken van activerende didactiek en passende onderwijsleermiddelen, afgestemd op de doelen van de leeractiviteit.

Indicatoren

- 1 De LOBO-afgestudeerde bereidt de lessen inhoudelijk en organisatorisch op een gestructureerde manier voor.
- 2 De LOBO-afgestudeerde speelt in op de ontwikkelingsfasen van de LBO-leerlingen en houdt daarbij rekening met de beginsituatie en de aanwezige voorkennis.
- 3 De LOBO-afgestudeerde spreekt correct Nederlands en past zijn taalgebruik aan op het niveau van de LBO-leerling.
- 4 De LOBO-afgestudeerde maakt gepast gebruik van informatie en communicatietechnologie (ICT) ter verrijking van zijn onderwijspraktijk.
- 5 De LOBO-afgestudeerde zet de LBO-leerlingen aan tot actieve deelname tijdens de les met behulp van gepaste didactische werkvormen en differentiatie, gericht op gelijke kansen.
- 6 De LOBO-afgestudeerde weet passende toets- en evaluatievormen te kiezen, te ontwikkelen en te analyseren.
- 7 De LOBO-afgestudeerde stimuleert de leerlingen tot creativiteit en zet ze aan tot zelfwerkzaamheid.

Pedagogisch handelen

De LOBO-afgestudeerde creëert middels de juiste pedagogische grondhouding een veilig leerklimaat, waarin LBO-leerlingen voortdurend gemotiveerd worden om actief te participeren in de school en aan de maatschappij.

Indicatoren

- 1 De LOBO-afgestudeerde werkt aan een effectief en veilig leerklimaat voor alle LBO-leerlingen door de juiste grondhouding toe te passen.
- 2 De LOBO-afgestudeerde gebruikt positieve manieren om met gewenst en ongewenst gedrag om te gaan.
- 3 De LOBO-afgestudeerde heeft inzicht in de groepsdynamiek van een klas en speelt daar adequaat op in.
- 4 De LOBO-afgestudeerde werkt gericht aan de normen, de waarden én de sociaal-emotionele ontwikkeling van de LBO-leerling.
- 5 De LOBO-afgestudeerde is een voorbeeldfiguur op het gebied van life skills en bevordert die bij de LBO-leerling.
- 6 De LOBO-afgestudeerde is empathisch en werkt doelgericht aan een vertrouwensband met de individuele LBO-leerling.
- 7 De LOBO-afgestudeerde motiveert, spreekt reële positieve verwachtingen uit naar de leerlingen en zet deze aan tot het kritisch reflecteren op hun eigen leerproces.

Vakinhoudelijk bekwaam

De LOBO-afgestudeerde beschikt over de specifieke kennis, beroepsvaardigheden en –attitude om de vakinhoud op betekenisvolle wijze over te brengen op de LBO-leerling.

Indicatoren

- 1 De LOBO-afgestudeerde kan de inhoud van het vak vertalen naar de dagelijkse omgeving, de actualiteit en de belevingswereld van de LBO-leerling.
- 2 De LOBO-afgestudeerde beschikt over de nodige vakkennis en vaardigheden, aansluitend op het LBO-curriculum.
- 3 De LOBO-afgestudeerde legt relaties tussen zijn vak en de andere vakken binnen het meerjarig curriculum.
- 4 De LOBO-afgestudeerde vormt en benoemt zijn visie op het vak, onder invloed van vernieuwingen in zijn vakgebied.
- 5 De LOBO-afgestudeerde stemt de vakinhoud af op de beroepspraktijk.
- 6 De LOBO-afgestudeerde ontwikkelt eigen leermateriaal, gebaseerd op de LBO-leerplannen.
- 7 De LOBO-afgestudeerde stimuleert de zelfwerkzaamheid van de LBO-leerling.

Organiseren

De LOBO-afgestudeerde is in staat om complexe activiteiten en leerprocessen in de klas, de praktijkruimte en in schoolverband planmatig te structureren en te managen.

Indicatoren

- 1 De LOBO-afgestudeerde is in staat om leeractiviteiten in de klas of praktijkruimte op een gestructureerde en veilige manier te begeleiden en te beheersen.
- 2 De LOBO-afgestudeerde zet bewust klassenmanagementtechnieken in, zoals het gebruik van signalen en symbolen, om de lessen gestructureerd en ordelijk te laten verlopen.
- 3 De LOBO-afgestudeerde houdt de administratie bij op dag-, week-, maand-, kwartaal- en jaarbasis en gebruikt deze voor de evaluatie van het leerproces van de LBO-leerlingen.
- 4 De LOBO-afgestudeerde selecteert en verzamelt de benodigde materialen ten behoeve van de geplande les.
- 5 De LOBO-afgestudeerde monitort het verloop van de leeractiviteiten, geeft tussentijds feedback en stuurt, waar nodig, bij.
- 6 De LOBO-afgestudeerde richt de klas of praktijkruimte leervriendelijk en functioneel in en ondersteunt daarmee de zelfwerkzaamheid van de LBO-leerling.
- 7 De LOBO-afgestudeerde werkt aan de korte- en langetermijnplanning op basis van de vooraf gestelde leerdoelen, met aandacht voor differentiatie.

Vernieuwen

De LOBO-afgestudeerde werkt voortdurend aan de eigen professionalisering om nieuwe inzichten en ontwikkelingen te integreren in de onderwijspraktijk.

Indicatoren

- 1 De LOBO-afgestudeerde selecteert steeds actuele literatuur binnen zijn vakgebied en voegt deze toe aan de bestaande kennisbasis.
- 2 De LOBO-afgestudeerde blijft voortdurend afgestemd op de actuele ontwikkelingen door cursussen en trainingen te volgen, gericht op zijn vakgebied en professionaliseert zijn beroepsbeoefening.
- 3 De LOBO-afgestudeerde identificeert mogelijke verbeteringen van de onderwijspraktijk en integreert deze in zijn vak.

Samenwerken met collega's

De LOBO-afgestudeerde werkt collegiaal samen met directie, leerkrachten en niet-onderwijsgevend personeel aan kwaliteitsborging van het onderwijs en de zorg voor de individuele leerling.

Indicatoren

- 1 De LOBO-afgestudeerde overlegt en evalueert in teamverband op vastgestelde momenten de werking van het onderwijsproces.
- 2 De LOBO-afgestudeerde draagt actief bij aan schoolactiviteiten, rekening houdend met schooldoelen en schoolcultuur.
- 3 De LOBO-afgestudeerde werkt effectief samen in teamverband.
- 4 De LOBO-afgestudeerde draagt in teamverband bij aan het welzijn van de zorgbehoevende LBO-leerling.

Samenwerken met de omgeving

De LOBO-afgestudeerde werkt samen met relevante personen, instanties en bedrijven voor het scheppen van een krachtige beroepsgerichte leeromgeving.

Indicatoren

- 1 De LOBO-afgestudeerde legt in samenspraak met de schoolleider regelmatig contact met relevante sociaal betrokkenen (ondernemers, ouders, buurtorganisaties etc.).
- 2 De LOBO-afgestudeerde kan in samenwerking met collega's de nodige relaties met het beroepenveld initiëren, uitbouwen en onderhouden.
- 3 De LOBO-afgestudeerde organiseert beroepsgerichte samenwerkingsactiviteiten waarbij het beroepenveld actief betrokken wordt.
- 4 De LOBO-afgestudeerde vergaart externe kennis en kunde over de beroepspraktijk ter bevordering van een beroepsgerichte leeromgeving.

Omgaan met de thuissituatie

De LOBO-afgestudeerde nodigt ouders en verzorgers uit tot actieve ondersteuning van het leerproces om samen te werken aan de ontwikkeling van de LBO-leerling.

Indicatoren

- 1 De LOBO-afgestudeerde verzamelt binnen de instelling relevante achtergrondinformatie over de thuissituatie van de leerlingen en gaat hier discreet mee om.
- 2 De LOBO-afgestudeerde informeert ouders/verzorgers over relevante school- en klasafspraken.
- 3 De LOBO-afgestudeerde stimuleert het thuisfront om zodoende elke LBO-leerling actief te ondersteunen bij het leerproces en betreft daarbij ook de ouders/verzorgers.
- 4 De LOBO-afgestudeerde zorgt voor een juiste afstemming tussen de school en thuissituatie om samen te werken aan het leerproces en de normen- en waardenontwikkeling van de LBO-leerling.
- 5 De LOBO-afgestudeerde evalueert regelmatig de resultaten van het leerproces met de LBO-leerling en zijn ouders/verzorgers.
- 6 De LOBO-afgestudeerde ontwikkelt strategieën om effectief te communiceren met anderstalige ouders.

Reflecteren

De LOBO-afgestudeerde reflecteert systematisch op het eigen handelen en werkt gericht aan het verbeteren van het eigen functioneren.

Indicatoren

- 1 De LOBO- afgestudeerde reflecteert systematisch op zijn/haar functioneren en formuleert verbeterpunten.
- 2 De LOBO- afgestudeerde bespreekt persoonlijke leerdoelen met de leidinggevende en de collega's en benoemt zijn/haar ontwikkeling.
- 3 De LOBO- afgestudeerde analyseert regelmatig zijn eigen handelen en verbetert deze continu.
- 4 De LOBO- afgestudeerde maakt gebruik van onderzoek, gericht op zijn eigen onderwijs- discipline om zijn eigen lespraktijk te verbeteren.

Bijlage 1 – Deelnemers in proces totstandkoming opleidingsprofiel LOBO

Onderstaand treft u een overzicht van de personen die actief bijgedragen hebben aan het tot stand komen van het LOBO-opleidingsprofiel:

Naam	Voornaam	Werkplek	Functie LOBO
Ada	Carlo	MinOWC, LBO-leerkracht (gepensioneerd)	Docent Bouwkunde (praktijk)
Bilkerdijk	Liza	MinOWC, LBO-leerkracht	Docent Bouwkunde (theorie)
Blom	Jeffro	PTC-logistiek manager	Docent Horeca + Facilitaire Dienstverlening
Caboelefodo	Marvin	MinOWC, NATIN-docent	Docent Bouwkunde
Daniël	Patricia	MinOWC, Beleidsmedewerker afdeling BBO	Docent Onderwijskunde
Emanuel	Dwight	MinOWC, NATIN-leerkracht	Docent WTB, procestechniek en scriptie-begeleider tevens richtingscoördinator
Fedries	Stanley O.	MinOWC, Schoolautoriteit MAS	Docent en richtingscoördinator WMN
Fitz - James	Victoria	MinOWC, SPI-docent (gepensioneerd)	Docent en richtingscoördinator MCC
Goodett-Verwey	Angela	MinOWC, LBO-leerkracht (gepensioneerd)	Docent Facilitaire Dienstverlening
Joeloemsingh	Ingrid	MinOWC (AMTO-docent) ,Vaste betrekking afdeling bouwkunde ministerie van Defensie	Docent Onderwijskunde en scriptiebegeleider Bouwkunde
Kaboel	Cheryl	BNO-coördinator Horeca	Docent en richtingscoördinator HORECA
Kaliar	Aniel	EBS-supervisor Engineering	Docent en richtingscoördinator Electro-techniek
Krind-Hoefdraad	Cynthia	MinOWC, SPI-docent	Docent Onderwijskunde en stage-begeleider
Langguth	Marie	MinOWC, SMMBO (schoolmediatheken)	Docent Onderwijskunde en stage-begeleider
Lewis	Yvonne	MinOWC, gepensioneerde BLBO	Docent en coördinator MCC
Lindveld	Haidy	MinOWC, schoolhoofd GLO	Docent Onderwijskunde, pedagoog en afstudeerbegeleider
Madmoeljo	M.	MinOWC, docent Scholengemeenschap Lelydorp	Docent WMN en natuurkunde
Mahes	Reena	MinOWC, BLBO- coördinator onderwijkskundige poot	Docent Onderwijskunde
Mohan-Sewradj	Shashikala	MinOWC, SPI-docent	Docent Onderwijskunde en stage- begeleider

Morsen	Romano	MinOWC, onderwijskundige COVAB	Docent Onderwijskunde
Muler	Ike	LISP, Housing Program -manager MinOWC, parttime docent ADEK, IOL, Tevens gecommiteerde op NATIN en AMTO.	Docent Bouwkunde, richtingscoördinator Bouwkunde en afstudeerbegeleider
Oosterling	Janelle	MinOWC, SPI-docetn	Docent MCC
Ramlal	Vandana	MinOWC, SPI-docetn	Docent Onderwijskunde
Redan	Lothar	TELESUR	Docent Electro en afstudeerbegeleider
Samlal	Navin	Electro-engineer Pansa- industries	Docent Electro en WTB
Sanches	Julian	MinOWC, Docent NATIN (WTB, praktijk en tekenen)	Docent WTB (praktijk) en stagebegeleider
Sardjoe	Danny	MinOWC, NATIN- docent (WTB)	Docent WTB
Udit	Jai	TAS (Telecommunicatie Autoriteit Suriname)	Docent WTB en Electro
van Genderen	Christine	MinOWC, BLBO coördinator FD	Docent en richtings coördinator FD
Verwey	Mavis	MinOWC – gepensioneerde BLBO	Docent FD

Feedback op concept opleidingsprofiel: (Oktober- december 2018)

Artevelde Hogeschool (Gent, België) -
mevrouw Lore Demedts, stafmedewerker onderwijsontwikkeling & curriculumdesign.

Centrum voor Volwassenen Onderwijs -KISP (Gent, België) -
mevrouw Sara Claerhout - Onderzoeker lerarenopleiding & pedagogisch verantwoordelijke
Secundair Volwassenen Onderwijs.

Onderdirectoraat Beroepsonderwijs – Coördinatoren Beroepsonderwijs - MinOWC –
via mevrouw Jap-A-Joe, M. – Hoofd BLBO

Screening Opleidingsprofiel op gender: Mevr. R. Courtar, VVOB.

Bijlage 2 – Uitwerking indicatoren op beheersingsniveau

1. Didactisch handelen				
<i>De LOBO-afgestudeerde realiseert een krachtige leeromgeving die gelijke kansen biedt aan elke LBO-leerling door gebruik te maken van activerende didactiek en passende onderwijsleermiddelen, afgestemd op de doelen van de leeractiviteit.</i>				
	Formulering leerdoelen:	Kennis (Elementair)	Toepassing in veilige context (Verdieping/Verbreiding)	Toepassing (Autonoom)
1	De LOBO-afgestudeerde bereidt de lessen inhoudelijk en organisatorisch op een gestructureerde manier voor.	De student weet de functie en inhoud van een lesvoorbereiding te benoemen.	De student schrijft onder begeleiding een lesvoorbereiding en licht de lesopbouw toe.	*
2	De LOBO-afgestudeerde speelt in op de ontwikkelingsfasen van de LBO-leerlingen en houdt daarbij rekening met de beginsituatie en de aanwezige voorkennis.	De student kan een beschrijving geven van de ontwikkelingsfasen van de LBO-leerling.	De student legt een relatie tussen de ontwikkelingsfasen van de leerling en de daarop aansluitende didactische handelingen.	*
3	De LOBO-afgestudeerde spreekt correct Nederlands en past zijn taalgebruik aan op het niveau van de LBO-leerling.	--	De student toont mondelinge en schriftelijke beheersing van de Nederlandse taal.	*
4	De LOBO-afgestudeerde maakt gepast gebruik van informatie en communicatietechnologie (ICT) ter verrijking van zijn onderwijspraktijk.	De student beschikt over kennis van software voor tekstverwerking en presentaties.	De student ontwikkelt lesmateriaal m.b.v. tekstverwerkings- en presentatiesoftware.	*
5	De LOBO-afgestudeerde zet de LBO-leerlingen aan tot actieve deelname tijdens de les met behulp van gepaste didactische werkvormen en differentiatie, gericht op gelijke kansen.	De student omschrijft activerende didactische werkvormen en de mogelijkheden tot differentiatie.	De student demonstreert onder begeleiding de actieve didactische werkvormen, met aandacht voor gelijke kansen.	*
6	De LOBO-afgestudeerde weet passende toets- en evaluatievormen te kiezen, te ontwikkelen en te analyseren.	De student somt toets- en evaluatievormen op.	De student kan onder begeleiding toetsen opstellen en analyseren.	*
7	De LOBO-afgestudeerde stimuleert de leerlingen tot creativiteit en zet ze aan tot zelfwerkzaamheid.	De student zoekt creatieve manieren op om zelfwerkzaamheid binnen zijn vakgebied te stimuleren.	De student ontwikkelt creatieve opdrachten die de zelfwerkzaamheid van de leerlingen stimuleren.	*

*Indien er geen specifiek leerdoel is geformuleerd in de kolom 'Toepassing', is deze gelijk aan het leerdoel (indicator) zoals vermeld in de eerste kolom.

2. Pedagogisch handelen				
<i>De LOBO-afgestudeerde creëert middels de juiste pedagogische grondhouding een veilig leerklimaat, waarin LBO-leerlingen voortdurend gemotiveerd worden om actief te participeren in de school en in de maatschappij.</i>				
	Formulering leerdoelen:	Kennis (Elementair)	Toepassing in veilige context (Verdieping/Verbreiding)	Toepassing (Autonoom)
1	De LOBO-afgestudeerde werkt aan een effectief en veilig leerklimaat voor alle LBO-leerlingen door de juiste grondhouding toe te passen.	De student kan in eigen woorden aangeven wat een effectief en veilig leerklimaat is en benoemt de juiste grondhouding van de leraar.	De student schetst een LBO-klassensituatie met een effectief en veilig leerklimaat door gebruik te maken van de juiste grondhoudingen.	*
2	De LOBO-afgestudeerde gebruikt positieve manieren om met gewenst en ongewenst gedrag om te gaan.	De student benoemt positieve manieren om met gewenst en ongewenst gedrag om te gaan.	De student identificeert middels observatie positieve manieren om met gewenst en ongewenst gedrag om te gaan.	*
3	De LOBO-afgestudeerde heeft inzicht in de groepsdynamiek van een klas en speelt daar adequaat op in.	De student beschrijft groepsdynamische processen op basis van de theorie.	De student kan groepsprocessen waarnemen en analyseren met behulp van observatie-instrumenten.	*
4	De LOBO-afgestudeerde werkt gericht aan de normen, de waarden én de sociaal-emotionele ontwikkeling van de LBO-leerling.	De student beschrijft aspecten van de normen - en waardenontwikkeling van een LBO-leerling, gericht op de sociaal-emotionele ontwikkeling.	De student analyseert middels een casus uit het LBO de normen-, de waarden - en de sociaal-emotionele ontwikkeling van een LBO-leerling.	De afstuderende leest de normen en waarden voor de LBO-leerling voor, benoemt deze actief en werkt gericht aan de sociaal-emotionele ontwikkeling van de LBO-leerling.
5	De LOBO-afgestudeerde is een voorbeeldfiguur op het gebied van life skills en bevordert die bij de LBO-leerling.	De student vertelt in eigen woorden wat hij onder life skills verstaat.	De student schetst een beeld van zichzelf met betrekking tot lifeskills en relateert deze aan burgerschapvorming.	*
6	De LOBO-afgestudeerde is empathisch en werkt doelgericht aan een vertrouwensband met de individuele LBO-leerling.	De student weet wat empathie inhoudt en hoe dit zich op verschillende manieren kan manifesteren.	De student hanteert een uitnodigende houding en toont respect voor de verschillende achtergronden en meningen.	De afstuderende waardeert ten allen tijde de mening van de LBO-leerling en biedt de mogelijkheid tot een vertrouwelijk gesprek.
7	De LOBO-afgestudeerde motiveert, spreekt reële positieve verwachtingen uit naar de leerlingen en zet deze aan tot het kritisch reflecteren op hun eigen leerproces.	De student benoemt manieren om leerlingen te motiveren en aan te zetten tot zelfreflectie.	De student benoemt aan de hand van een voorbeeld succeservaringen van een leerling en koppelt deze aan motivatie en zelfreflectie.	*

3. Vakinhoudelijk bekwaam zijn				
<i>De LOBO-afgestudeerde beschikt over de specifieke kennis, beroepsvaardigheden en –attitude om de vakinhoud op betekenisvolle wijze over te brengen op de LBO-leerling.</i>				
	Formulering leerdoelen:	Kennis (Elementair)	Toepassing in veilige context (Verdieping/Verbreiding)	Toepassing (Autonoom)
1	De LOBO-afgestudeerde kan de inhoud van het vak vertalen naar de dagelijkse omgeving, de actualiteit en de belevingswereld van de LBO-leerling.	De student beschrijft de aspecten die betrekking hebben op de belevingswereld van de LBO-leerling.	De student analyseert middels observatie de belevingswereld van de LBO-leerling en licht deze gerelateerd aan de inhoud van het vak toe.	De afstuderende stemt de inhoud van het vak af op de dagelijkse omgeving, de actualiteit en de belevingswereld van de LBO-leerling.
2	De LOBO-afgestudeerde beschikt over de nodige vakkennis en vaardigheden, aansluitend op het LBO- curriculum.	De student is bekend met de benodigde vakkennis en vaardigheden van het LBO- curriculum.	De student past de benodigde vakkennis en vaardigheden toe door middel van simulatie.	De afstuderende demonstreert de nodige vakkennis en vaardigheden in de LBO-klas.
3	De LOBO-afgestudeerde legt relaties tussen zijn vak en de andere vakken binnen het meerjarig curriculum.	De student identificeert relaties tussen één specifiek vak en de andere vakken in het curriculum.	De student relateert zijn vak aan de andere vakken binnen het curriculum.	De afstuderende gebruikt spontaan de relatie tussen zijn vak en de andere vakken binnen de studierichting in zijn onderwijs.
4	De LOBO-afgestudeerde vormt en benoemt zijn visie op het vak, onder invloed van vernieuwingen in zijn vakgebied.	De student selecteert kritisch bronnen om op de hoogte blijven van vernieuwingen in het vakgebied.	De student beschrijft de essentie van zijn vak en verantwoordt de maatschappelijke relevantie ervan.	*
5	De LOBO-afgestudeerde stemt de vakinhoud af op de beroepspraktijk.	De student beschrijft de beroepspraktijk vanuit een specifieke vakinhoud.	De student maakt de aangeboden vakinhoud relevant door deze expliciet te koppelen aan de beroepspraktijk.	*
6	De LOBO-afgestudeerde ontwikkelt eigen leer materiaal, gebaseerd op de LBO-leerplannen.	De student is bekend met de LBO-leerplannen en weet deze te gebruiken in een lesvoorbereiding.	De student-verantwoordt op basis van de LBO-leerplannen een zelf ontworpen les.	*
7	De LOBO-afgestudeerde stimuleert de zelfwerkzaamheid van de LBO-leerling.	De student benoemt methoden om zelfwerkzaamheid onder leerlingen te stimuleren.	De student bevordert zelfwerkzaamheid middels voor-gestructureerde lesopdrachten.	*

Bijlage 2 – Uitwerking indicatoren op beheersingsniveau

4. Organiseren				
De LOBO-afgestudeerde is in staat om complexe activiteiten en leerprocessen in de klas, de praktijkruimte en in schoolverband planmatig te structureren en te managen.				
	Formulering leerdoelen:	Kennis (Elementair)	Toepassing in veilige context (Verdieping/Verbreiding)	Toepassing (Autonoom)
1	De LOBO-afgestudeerde is in staat om leeractiviteiten in de klas of praktijkruimte op een gestructureerde en veilige manier te begeleiden en te beheersen.	De student beschrijft diverse leeractiviteiten die zich in de LBO-klas of praktijkruimte voordoen.	De student demonstreert door middel van simulaties leeractiviteiten te kunnen begeleiden en te kunnen beheersen in de klas of praktijkruimte.	*
2	De LOBO-afgestudeerde zet bewust klassenmanagementtechnieken in, zoals het gebruik van signalen en symbolen, om de lessen gestructureerd en ordelijk te laten verlopen.	De student geeft een opsomming van verschillende klassenmanagementtechnieken en de rol van signalen en symbolen daarin.	De student licht zijn klassenmanagement toe op basis van een praktijkvoorbeeld.	*
3	De LOBO-afgestudeerde houdt de administratie bij op dag-, week-, maand-, kwartaal- en jaarbasis en gebruikt deze voor de evaluatie van het leerproces van de LBO-leerlingen.	De student maakt een onderscheid tussen verschillende administraties van een LBO-school.	De student weet een persoonlijke administratie op te zetten en toe te lichten met het oog op de evaluatie van de LBO-leerlingen.	*
4	De LOBO-afgestudeerde selecteert en verzamelt de benodigde materialen ten behoeve van de geplande les.	De student weet de benodigde materialen voor de (praktijk)les te selecteren.	De student categoriseert de benodigde materialen planmatig en toont in een demonstratieles hoe deze gebruikt worden.	*
5	De LOBO-afgestudeerde monitort het verloop van de leeractiviteiten, geeft tussentijds feedback en stuurt, waar nodig, bij.	De student legt uit welke leeractiviteiten zich kunnen voltrekken tijdens de les.	De student analyseert het verloop van de leeractiviteiten en hoe deze te monitoren en bij te sturen middels feedback.	*
6	De LOBO-afgestudeerde richt de klas of praktijkruimte leervriendelijk en functioneel in en ondersteunt daarmee de zelfwerkzaamheid van de LBO-leerling.	De student weet aspecten van een leervriendelijke klas te identificeren.	De student richt tijdens een simulatie een klaslokaal of praktijkruimte leervriendelijk in, met aandacht voor zelfwerkzaamheid.	*
7	De LOBO-afgestudeerde werkt aan de korte- en langetermijnplanning op basis van de vooraf gestelde leerdoelen, met aandacht voor differentiatie.	De student beschrijft een eenvoudige planning van leeractiviteiten.	De student maakt een planning van activiteiten op basis van vooraf gestelde doelen.	*

5.Vernieuwen				
<i>De LOBO-afgestudeerde werkt voortdurend aan de eigen professionalisering om nieuwe inzichten en ontwikkelingen te integreren in de onderwijspraktijk.</i>				
	Formulering leerdoelen:	Kennis (Elementair)	Toepassing in veilige context (Verdieping/Verbreiding)	Toepassing (Autonoom)
1	De LOBO-afgestudeerde selecteert steeds actuele literatuur binnen zijn vakgebied en voegt deze toe aan de bestaande kennisbasis.	De student benoemt methoden om nieuwe literatuur te identificeren.	De student beschikt over de capaciteit om relevante nieuwe literatuur binnen zijn vakgebied te selecteren.	*
2	De LOBO-afgestudeerde blijft voortdurend afgestemd op de actuele ontwikkelingen door cursussen en trainingen te volgen, gericht op zijn vakgebied en professionaliseert zijn beroepsbeoefening.	De student identificeert mogelijkheden voor het volgen van cursussen en trainingen op zijn vakgebied.	De student is in staat ontwikkelingen op zijn vakgebied op te sporen door gebruik te maken van diverse bronnen zoals literatuur en contacten met het bedrijfsleven en collega's.	*
3	De LOBO-afgestudeerde identificeert mogelijke verbeteringen van de onderwijspraktijk en integreert deze in zijn vak.	De student kan een relatie leggen tussen zijn huidige onderwijspraktijk en de geïdentificeerde verbetering.	De student ontwerpt nieuwe lessen waar de verbetering inzichtelijk wordt gemaakt op LBO-niveau.	*

6. Samenwerken met collega's				
De LOBO-afgestudeerde werkt collegiaal samen met directie, leerkrachten en niet-onderwijsgevend personeel aan kwaliteitsborging van het onderwijs en de zorg voor de individuele leerling.				
	Formulering Leerdoelen:	Kennis (Elementair)	Toepassing in veilige context (Verdieping/Verbreiding)	Toepassing (Autonoom)
1	De LOBO-afgestudeerde overlegt en evalueert op vastgestelde momenten met het team de werking van het onderwijsproces.	De student beschrijft de verschillende onderwijsprocessen binnen de LBO-school.	De student analyseert verschillende facetten van het onderwijsproces in een LBO-school.	De afstuderende neemt deel aan een teamvergadering op zijn stageplek.
2	De LOBO-afgestudeerde draagt actief bij aan schoolactiviteiten, rekening houdend met schooldoelen en schoolcultuur.	De student beschrijft de schooldoelen en de schoolcultuur.	De student formuleert initiatieven die een bijdrage kunnen leveren aan inclusieve schoolactiviteiten.	De afstuderende ondersteunt de school door een actieve bijdrage te leveren aan de schoolactiviteiten.
3	De LOBO-afgestudeerde werkt effectief samen in teamverband.	De student motiveert het belang van samenwerken in teamverband en identificeert zijn (mogelijke) bijdrage.	De student toont een betrokken houding bij teamwerk en stelt zich professioneel op.	*
4	De LOBO-afgestudeerde draagt in teamverband bij aan het welzijn van de zorgbehoevende LBO-leerling.	De student beschrijft het begrip "zorgbehoevend" en koppelt deze aan de doelgroep.	De student identificeert middels praktijkvoorbeelden zorgbehoevende leerlingen.	De afstuderende beschrijft de mogelijkheden tot zorg binnen en buiten de LBO-school.

Bijlage 2 – Uitwerking indicatoren op beheersingsniveau

7.Samenwerken met de omgeving				
De LOBO-afgestudeerde werkt samen met relevante personen, instanties en bedrijven voor het scheppen van een krachtige beroepsgerichte leeromgeving.				
	Formulering leerdoelen:	Kennis (Elementair)	Toepassing in veilige context (Verdieping/Verbreiding)	Toepassing (Autonoom)
1	De LOBO-afgestudeerde legt in samenspraak met de schoolleider regelmatig contact met relevante sociaal betrokkenen (ondernemers, ouders, buurtorganisaties etc.).	De student identificeert relevante sociaal betrokkenen.	De student licht toe op welke manier de sociaal betrokkenen kunnen bijdragen aan de verbetering van de leeromgeving.	De afstuderende ondersteunt het contact met de relevante sociaal betrokkenen.
2	De LOBO-afgestudeerde kan in samenwerking met collega's de nodige relaties met het beroepenveld initiëren, uitbouwen en onderhouden.	n.v.t.	De student ontwikkelt een tactvolle manier om relaties met het beroepenveld te initiëren, uit te bouwen en te onderhouden.	*
3	De LOBO-afgestudeerde organiseert beroepsgerichte samenwerkings-activiteiten waarbij het beroepenveld actief betrokken wordt.	De student beschrijft mogelijke beroepsgerichte samenwerkingsactiviteiten.	De student maakt een plan voor een beroepsgerichte samenwerkingsactiviteit gericht op een specifieke instantie of bedrijf.	*
4	De LOBO-afgestudeerde vergaart externe kennis en kunde over de beroepspraktijk ter bevordering van een beroepsgerichte leeromgeving.	De student beschrijft de relatie tussen kwaliteitsborging en onderwijsvernieuwing.	De student bereidt initiatieven tot onderwijsvernieuwing voor en weet deze gemotiveerd te koppelen aan kwaliteitsborging.	*

8.Omggaan met de thuissituatie				
<i>De LOBO-afgestudeerde nodigt ouders en verzorgers uit tot actieve ondersteuning van het leerproces en samen te werken aan de ontwikkeling van de LBO-leerling.</i>				
	Formulering leerdoelen:	Kennis (Elementair)	Toepassing in veilige context (Verdieping/Verbreiding)	Toepassing (Autonoom)
1	De LOBO-afgestudeerde verzamelt binnen de instelling relevante achtergrondinformatie over de thuissituatie van de leerlingen en gaat hier discreet mee om.	De student weet relevante aspecten van de thuissituatie te benoemen.	De student verzamelt de relevante informatie en slaat deze gestructureerd en beveiligd op.	*
2	De LOBO-afgestudeerde informeert ouders/verzorgers over relevante school-en klasafspraken.	De student weet gemotiveerd te beschrijven wat de relevante school- en klasafspraken zijn.	De student is in staat om een informatiebijeenkomst voor de ouders/verzorgers voor te bereiden.	*
3	De LOBO-afgestudeerde stimuleert het thuisfront om elke LBO-leerling actief te ondersteunen bij het leerproces en betreft de ouders/verzorgers.	De student benoemt mogelijkheden om de ouders/verzorgers bij het leerproces te betrekken.	De student werkt op basis van een casus mogelijke acties uit om de ouders/verzorgers te betrekken en het leerproces te ondersteunen.	De afstuderende ondersteunt actief de klassenleerkracht bij het betrekken van de ouders/verzorgers bij het leerproces.
4	De LOBO-afgestudeerde zorgt voor een juiste afstemming tussen de school en thuissituatie om samen te werken aan het leerproces en de normen- en waardenontwikkeling van de LBO-leerling.	De student beschrijft relevante factoren in de afstemming tussen thuis- en schoolsituatie in het kader van het leerproces.	De student analyseert de samenwerking tussen school en ouders/verzorgers gericht op de ontwikkeling van de LBO- leerling.	De afstuderende assisteert bij de afstemming tussen ouders/verzorgers en school ter verbetering van het leerproces en de ontwikkeling van de LBO- leerling.
5	De LOBO-afgestudeerde evalueert regelmatig de resultaten van het leerproces met de LBO- leerling en zijn ouders/verzorgers.	De student weet resultaten te evalueren en te koppelen aan het leerproces.	De student analyseert gezamenlijk met de LBO-leerkracht de resultaten van het leerproces van de LBO-leerling.	De afstuderende ondersteunt de bespreking van de resultaten met de LBO-leerling en de ouders/verzorgers.
6	De LOBO-afgestudeerde ontwikkelt strategieën om effectief te communiceren met anderstalige ouders.	De student benoemt strategieën die de communicatie met anderstalige ouders ondersteunen.	De student bereidt een oudergesprek met anderstalige ouders voor, door het toepassen van een communicatiestrategie.	*

9.Reflecteren				
<i>De LOBO-afgestudeerde reflecteert systematisch op het eigen handelen en werkt gericht aan het verbeteren van het eigen functioneren.</i>				
	Formulering leerdoelen:	Kennis (Elementair)	Toepassing in veilige context (Verdieping/Verbreiding)	Toepassing (Autonoom)
1	De LOBO- afgestudeerde reflecteert systematisch op zijn/haar functioneren en formuleert verbeterpunten.	De student beschrijft methoden voor zelfreflectie.	De student past reflectiemethoden toe op zijn/haar functioneren als (aanstaande) leerkracht.	*
2	De LOBO- afgestudeerde bespreekt persoonlijke leerdoelen met de leidinggevende en de collega's en benoemt zijn/haar ontwikkeling.	n.v.t.	De student is in staat om een POP en PAP op te stellen.	*
3	De LOBO- afgestudeerde analyseert regelmatig zijn eigen handelen en verbetert deze continu.	n.v.t.	De student analyseert zijn eigen handelen en formuleert verbeterpunten.	*
4	De LOBO- afgestudeerde maakt gebruik van onderzoek, gericht op zijn eigen onderwijs- discipline om zijn eigen lespraktijk te verbeteren.	n.v.t.	De student doet onderzoek naar methoden om zijn lespraktijk te verbeteren op basis van zijn/haar functioneren.	De afstuderende creëert aan de hand van onderzoeksresultaten verbetervoorstellen voor een effectieve lespraktijk.